
Wojciech Góralski*

O WŁAŚCIWE ROZUMIENIE POSŁUGI SĘDZIEGO KOŚCIELNEGO.

ZE SPOTKANIA PAPIEŻA FRANCISZKA Z TRYBUNAŁEM ROTY RZYMSKIEJ

W dniu 24 stycznia 2014 r. miała miejsce inauguracja kolejnego roku sądowego Roty Rzymskiej, obchodzona po raz pierwszy za pontyfikatu Franciszka.

I

Uroczystość rozpoczęła się od Mszy św. sprawowanej przez abp. Piotra Parolina, sekretarza Stanu, w kaplicy Paulińskiej Pałacu Apostolskiego¹. Arcybiskupa powitał mons. Pio Vito Pinto, dziekan Roty Rzymskiej, dziękując mu za obecność i życząc skutecznego wspierania Ojca świętego w urzeczywistnianiu reformy Kościoła.

W wygłoszonej homilii celebrans nawiązał do modlitwy *Adsumus*, w której sędziowie rotalni wzywają Ducha Świętego przed podjęciem ważnych decyzji. Podkreślił, że prawda o świętym węźle małżeńskim nie leży w gestii ludzkiej, małżeństwo bowiem jest owocem działania Ducha Świętego oraz świadomej i wolnej decyzji nupturientów. Stąd też dociekanie nad tym tajemniczym współdziałaniem nie może być w pełni prawdziwe i uznające wolę Boga i dobro wiernych, jeśli nie jesteśmy ożywieni wzajemnym i spokojnym słuchaniem, wolnym od wszelkiego przeważającego odczucia ludzkiego, według tej postawy duchowej, którą zaleca św. Paweł w Liście do Filipian. Odnosząc się z kolei do osoby św. Franciszka Salezego, patrona dnia, mówca zauważył, że jego życie i posługa przypadły na czas konfrontacji z drama-

* Ks. Prof. Dr hab. Wojciech Góralski, Kierownik I Katedry Kościelnego Prawa Małżeńskiego i Rodzinnego, Wydział Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie; e-mail: w_goralski@wp.pl

¹ *Il segretario di Stato celebra nella cappella Paolina per l'apertura dell'anno giudiziario*, „L'Osservatore Romano” 154 (2014), n. 19 (46.561), s. 8.

tycznymi wydarzeniami oddzielenia się luteran i kalwinistów od katedry św. Piotra. W kolejnych stuleciach od wymienionego biskupa Genewy zaczerpnęło inspirację wielu założycieli instytutów życia konsekrowanego, m.in. św. Jan Bosko, który przyjął model świadectwa ewangelicznej łagodności, ukrycia i miłości wobec maluczkich. Kończąc swoją homilię, abp Parolin wskazał przykład Franciszka Salezego jako męża pełnego zaufania do Matki Jezusa, niedoścignętego wzoru posłuszeństwa i powierzenia się Duchowi Świętemu, który uczynił błogosławioną i płodną Jej pokorną zgodę na Boży plan odkupienia.

Po Mszy św. 22. prałatów-audytorów rotalnych odnowiło swoją przysięgę sędziowską; dwaj z nich, nowo mianowani: M. Saturnino da Costa Gomes i A. Bartolacci złożyli ją po raz pierwszy.

II

Następnie, w Sali Klementyńskiej Pałacu Apostolskiego, miało miejsce spotkanie papieża Franciszka z prałatami-audytorami i pozostałymi pracownikami i współpracownikami Trybunału Roty Rzymskiej oraz studentami Studium Rotalnego.

Na początku audyencji głos zabrał mons. Pio Vito Pinto², zwracając się do Ojca świętego. Na wstępie stwierdził, że w 2013 r. zapadło w wymienionym trybunale niemal 400 orzeczeń, to jest o połowę więcej niż w latach poprzednich. Po przypomnieniu najważniejszych wydarzeń minionego roku, w szczególności decyzji Benedykta XVI o rezygnacji z urzędu Biskupa Rzymskiego oraz wyboru jego następcą Franciszka, podkreślił, że prymat Chrystusa urzeczywistnia się wówczas, gdy Kościół wskazuje światu praktykę wiary katolickiej. Powiedział następnie, że mając na uwadze ten pracowity rok, Trybunał Roty Rzymskiej pragnie być nadal autentycznym znakiem w posługiwaniu na rzecz sprawiedliwości kościelnej. Wspomniał także z zadowoleniem o zmianie istniejącej tendencji podejmowania większej ilości rozstrzygnięć negatywnych niż pozytywnych. Wyraził jednocześnie potrzebę jak najbliższego trwania przy Papieżu w trudnym, lecz błogosławionym dziele rozpoznawania czasów, nad którymi powinien

² Nel 2013 quasi quattrocento cause, „L'Osservatore Romano” 154 (2014), n. 19 (46.561), s. 8.

zabłyśnąć czas Boga, który, tak jak był światłem w epoce tzw. chrześcijaństwa ustabilizowanego, będzie nim również w aktualnym kontekście sekularyzującym, trzymającym się daleko od najwyższego prawa, jakim jest zbawienie dusz – czy to poprzez szkodliwy laksyzm czy to destrukcyjny rygoryzm.

Mons. Pinto zapewnił Ojca świętego, że cała rodzina Roty Rzymskiej – prałaci audytorzy, pozostali pracownicy trybunału oraz duża liczba adwokatów rotalnych – chce, jak to już uczyniła wobec papieża Benedykta, obiecać doskonałe posłuszeństwo Magisterium i decyzjom, którymi Bóg go natchnie dla dobra duchowego samego serca Kościoła, rodzin i małżeństwa chrześcijańskiego. Dodał, że chodzi o posłuszeństwo i słuchanie w pewności, że jeszcze dziś Bóg zechce zwrócić się ku naszej egzystencji grzechu i ubóstwa, by przekształcić ją w znak łaski. Zapewnił też Franciszka, że audytorzy i pozostali urzędnicy Roty Rzymskiej nie pozostaną biernymi widzami, lecz będą podejmować wiernie, z nawróconym sercem, drogę prawdy i zbawienia, którą Duch Święty pozwoli wskazać Kościołowi i światu.

Z kolei przemówienie wygłosił papież Franciszek³, pozdrawiając serdecznie wszystkich zgromadzonych oraz dziękując sędziom i pozostałym urzędnikom Trybunału Apostolskiego za pełnienie tak doniosłej posługi.

Ojciec święty rozpoczął swój wywód od stwierdzenia, że wymiar prawny i wymiar duszpasterski posługi kościelnej nie są czymś przeciwstawnym, ponieważ obydwie aspekty zbiegają się w realizacji celowości i jedności działania właściwego Kościołowi. Aktywność sądownicza na forum kościelnym, która wyraża się w służbie prawdzie w sprawiedliwości, ma w rzeczywistości konotację głęboko duszpasterską, ponieważ zmierza do osiągnięcia dobra wiernych i budowania wspólnoty chrześcijańskiej. Aktywność ta stanowi szczególnie rozwój władzy rządzenia i jest skierowana ku dobru duchowemu Ludu Bożego, a tym samym całkowicie mieści się w obszarze misji Kościoła. Wynika stąd, że funkcja sądownicza jest prawdziwą diakonią,

³ *Papa Francesco al Tribunale della Rota Romana. Giudici ma soprattutto pastori. Dietro ogni pratica ci sono persone che attendono giustizia*, „L'Osservatore Romano” 154 (2014), n. 19 (46.561), s. 8.

to jest służbą Ludowi Bożemu w perspektywie utrwalania pełnej wspólnoty pomiędzy poszczególnymi wiernymi i pomiędzy nimi i wspólnotą kościelną. Poza tym, zauważa Franciszek, za pośrednictwem specyficznej posługi sądowniczej sędziowie rotalni wnoszą swój kompetentny wkład w rozwiązywanie pojawiających się kwestii duszpasterskich.

Dotykając z kolei charakterystyki sędziego kościelnego, Ojciec święty akcentuje przede wszystkim aspekt ludzki. Stwierdza więc, że od sprawującego urząd sędziowski w trybunale kościelnym wymaga się dojrzałości ludzkiej, która wyraża się w jasności sądu i powstrzymaniu się od osobistych zapatrywań. Do dojrzałości ludzkiej należy także zdolność do zniesienia się do mentalności i słusznych oczekiwań wspólnoty, w której wykonuje się posługę. W ten sposób sędzia staje się interpretatorem owego ducha wspólnoty, który charakteryzuje część Ludu Bożego, która jest adresatem jego działania, i będzie mógł urzeczywistniać sprawiedliwość nie legalistyczną i abstrakcyjną, lecz odpowiadającą wymogom konkretnej rzeczywistości. W konsekwencji sędzia nie zadowolony się poznaniem powierzchownym rzeczywistości dotyczącej osób, które oczekują na jego osąd, lecz będzie zwracał uwagę na konieczność wniknięcia w głębię sytuacji stron w danej sprawie, dogłębnie studiując akta sprawy i wszystkie elementy użyteczne dla powzięcia decyzji⁴.

Drugi aspekt, kontynuuje Franciszek, to aspekt sądowy (jurydyczny). Poza wymaganiami doktryny prawniczej i teologicznej, w wykonywaniu swojej posługi sędzia powinien odznaczać się biegłością w prawie, obiektywnością w osądzie i słusznością kanoniczną, rozstrzygając sprawy z niezachwianym i bezstronnym dystansem. Poza tym w wykonywaniu swoich zadań winien kierować się intencją obrony prawdy, z poszanowaniem prawa, nie zapominając o delikatności i człowieczeństwie właściwym duszpasterzowi.

⁴ „Di conseguenza, non si accontenterà di una conoscenza superficiale della realtà delle persone che attendono il suo giudizio, ma avvertirà la necessità di entrare in profondità nella situazione delle parti in causa, studiando a fondo gli atti e tutti gli elementi utili per il giudizio”. *Papa Francesco al Tribunale della Rota Romana*, s. 8.

Trzeci aspekt, na który wskazuje Ojciec święty, dotyczy duszpasterstwa. Tak jak wymaga się gorliwości duszpasterskiej od papieża i biskupów, tak od sędziego wymaga się nie tylko niewątpliwej kompetencji, lecz także prawdziwego ducha służby. Jest on przecież sługą sprawiedliwości, wezwanym do rozpoznawania i osądzania stanu wiernych, którzy z ufnością się do niego zwracają. Winien więc naśladować Dobrego Pasterza, który troszczy się o owieczkę zranioną. Dlatego właśnie ma być ożywiony miłością pasterską – tą miłością, którą Bóg rozlał w naszych sercach „przez Ducha Świętego, który został nam dany” (Rzym 5, 5). „Miłość – Franciszek przywołuje z kolei List św. Pawła do Kolosan (3, 14) – jest więzią doskonałości” i stanowi duszę również funkcji sędziego kościelnego.

Kończąc swoją alokucję Mówca podkreślił, iż posługa sędziów i pozostałych urzędników Roty Rzymskiej, przeżywana w radości i pokoju, które płyną z wykonywanej pracy, w której postawił ich Pan, jest szczególną służbą Bogu-Miłości, który jest blisko każdej osoby. „Jesteście istotnie pasterzami. Gdy wykonujecie waszą pracę sądowniczą, nie zapominajcie, że jesteście duszpasterzami! Za każdym pakietem akt, każdym wnioskiem, każdą sprawą stoją osoby, które oczekują sprawiedliwości”, dodał Franciszek.

Słowa papieskiego podziękowania i zachęty do kontynuowania przez sędziów i pozostałych urzędników Roty ich posługi z sumiennnością i łagodnością, prośba o modlitwę oraz życzenia błogosławieństwa Pana i wsparcia Maryi kończą alokucję.

III

Zaprezentowane pierwsze przemówienie papieża Franciszka do Roty Rzymskiej stanowi kolejne w Magisterium papieskim przypomnienie dotyczące zarówno charakteru funkcji sądowniczej w Kościele, jak i natury urzędu sędziego kościelnego.

Gdy chodzi o funkcję sądowniczą w Kościele, Ojciec święty zwrócił uwagę na jej wymiar *stricte* duszpasterski zaznaczając, że znamionuje on każdą posługę w społeczności kościelnej. Biskup Rzymski po raz kolejny uświadomił – nie tylko sędziom rotalnym – że przymiotniki „prawny” i „duszpasterski” bynajmniej nie pozostają wobec siebie

w opozycji, wszak oznaczają jedynie dwa aspekty jednej i tej samej rzeczywistości, służąc realizacji celu Kościoła oraz jedności jego działań. Znamienne jest również podkreślenie, iż aktywność sądownicza jest służbą prawdzie i sprawiedliwości, a jednocześnie formą służby Ludowi Bożemu.

Na duszpasterski wymiar prawa kościelnego, m.in. w obszarze posługi sądowniczej, ostatni papież zwracali uwagę wielokrotnie. Tak więc można tu wspomnieć najpierw Pawła VI, który w przemówieniu do Roty Rzymskiej z 27 stycznia 1969 r.⁵ zauważył, iż wymieniona posługa jest służbą duszpasterską. W alokucji zaś do wymienionego trybunału z 28 stycznia 1971 r.⁶ dostrzega w sprawowaniu władzy sądowniczej słuzenie – w stylu duszpasterskim – prawdzie, sprawiedliwości i miłości. Podobną myśl wypowiedział w analogicznym przemówieniu z 28 stycznia z 1972 r.⁷ Przemawiając zaś do Roty Rzymskiej 8 lutego 1973 r.⁸ stwierdził, że działalność sądownicza Kościoła ma na celu ujawnianie i słuzenie życiu Ducha, to jest życiu Bożemu wiernych, przede wszystkim miłości. Zatrzymując się w tej alokucji dłużej przy wątku waloru pastoralnego *munus iudicandi*, Paweł VI powiedział, że charakter duszpasterski władzy sądowniczej wyraża się m.in. poprzez zasadę *aequitas canonica* i pozostaje integralną częścią mandatu apostołskiego. Przemawiając z kolei do sędziów rotalnych 30 stycznia 1975 r.⁹, papież podkreślił, że wykonywanie władzy sądowniczej w Kościele jest formą służby duszpasterskiej.

Temat relacji między wymiarem jurydycznym i pastoralnym prawa kanonicznego, w tym funkcji sądowniczej, przewija się także w nauczaniu Jana Pawła II. Poruszając tę kwestię w spotkaniu z Rotą Rzymską w dniu 18 stycznia 1990 r.¹⁰, mocno akcentował charakter duszpasterski *ius canonicum*, w tym prawa procesowego (także w odniesieniu do procesu o stwierdzenie nieważności małżeństwa). W ało-

⁵ AAS 61 (1969), s. 174-178.

⁶ AAS 63 (1971), s. 135-142.

⁷ AAS 64 (1972), s. 202-205.

⁸ AAS 65 (1973), s. 95-103.

⁹ AAS 67 (1975), s. 179-183.

¹⁰ AAS 82 (1990), s. 872-877.

kucji zaś z 17 stycznia 1998 r., wiążąc ściśle ze sobą prawo kościelne i duszpasterstwo, zwrócił uwagę na eklezjologię Soboru Watykańskiego II.

Gdy chodzi o urząd sędziego kościelnego, papież Franciszek określił figurę tegoż sędziego, czyniąc to w relacji do tego, co powiedział na temat samej posługi sądowniczej. Kreśląc ideał *iudex ecclesiasticus*, wskazał tu na trzy obszary formacji, w których powinien się on wykazać określonymi przymiotami, by mógł właściwie pełnić tak znaczącą w Kościele funkcję.

Pewne *novum* nauczania papieskiego stanowi wyeksponowanie aspektu formacji ludzkiej u sędziego kościelnego. Jej wyrazem powinna być dojrzałość ludzka, przejawiająca się w określonych przez Franciszka przymiotach, m.in. w jasności sądu i dystansowaniu się od subiektywizmu czy unikaniu hołdowania sprawiedliwości legalistycznej i abstrakcyjnej. W odniesieniu do aspektu sądowego szczególnie znacząca wydaje się uwaga Ojca świętego dotycząca konieczności posiadania przez sędziego biegłości w prawie oraz obiektywności w osądzaniu. Co się tyczy wreszcie formacji pastoralnej, uderza w myśli papieskiej wskazanie miłości pasterskiej jako czynnika, który powinien nadawać kształt posłudze sędziowskiej.

Urzędowi sędziego kościelnego wiele miejsca poświęcili także – w swoich alokucjach do Roty Rzymskiej – poprzednicy Franciszka na Stolicy Piotrowej. I tak, Paweł VI w dniu 8 lutego 1973 r.¹¹ szerzej nakreślił charakter duszpasterski funkcji sędziego podkreślając, że sprawujący ją przychodzi z pomocą członkom Ludu Bożego, którzy znajdują się w trudnych sytuacjach. Stwierdził także, że jako dobry pasterz, sędzia – kierując się zasadą słuszności kanonicznej – nie tylko broni porządku prawnego, lecz także baczy na osobę ludzką, próbuje leczyć i wychowywać. Z kolei w przemówieniu z 30 stycznia 1975 r.¹² aktywność sądowniczą określił mianem troski duszpasterskiej.

¹¹ AAS 65 (1973), s. 95-103.

¹² AAS 67 (1975), s. 179-183.

Jan Paweł II w spotkaniu z Rotą 30 stycznia 1986 r.¹³ rolę sędziego kościelnego postrzegał jako misję ewangeliczną, kościelną i kapłańską, a zarazem humanitarną i społeczną, zaś 17 stycznia 1998 r.¹⁴ posługę tegoż sędziego określał jako szczególną diakonię pełnioną wobec każdego człowieka. Natomiast w przemówieniu z 18 stycznia 1990 r.¹⁵ Papież Polak, ukazując pastoralny charakter prawa kanonicznego, w tym procesowego, przestrzegał przed niebezpieczeństwem popadania przez sędziego w stan źle pojętego współczucia prowadzącego do kierowania się duchem pastoralnym jedynie z pozoru. Tego rodzaju postawę sędziego zdezakwował również Benedykt XVI w przemówieniu „rotalnym” z 29 stycznia 2010 r.¹⁶

**PROPER UNDERSTANDING OF THE MINISTRY
OF THE ECCLESIASTICAL JUDGE.**

**FROM THE MEETING OF POPE FRANCIS
WITH THE TRIBUNAL OF THE ROMAN ROTA**

Summary

The Author discusses the speech of Pope Francis delivered to the judges, officials and other collaborators of the Tribunal of the Roman Rota on 24 January 2014 (on the occasion of the inauguration of the judicial year) concerning the ecclesiastical judge.

In the first part of the speech, Pope Francis paid attention to the pastoral dimension of the judicial ministry in the Church – which represents a service to the truth and justice – aimed to purpose the good of the faithful and to build up the Christian community. In the second part, the Pope characterizes a profile of the ecclesiastical judge in the following aspects: human, judicial and pastoral ones.

¹³ AAS 78 (1986), s. 921-925.

¹⁴ AAS 90 (1998), s. 781-785.

¹⁵ AAS 82 (1990), s. 872-877.

¹⁶ AAS 102 (2010), s. 110-111.

Based on the speech of Pope Francis, the Author refers to the issues present in the teaching of Paul VI, John Paul II and Benedict XVI.

Translated by Agnieszka Romanko

Słowa kluczowe: przemówienie, wymiar duszpasterski, dobro wiernych, sprawiedliwość, prawda

Key words: speech, pastoral dimension, the good of the faithful, justice, truth